

mundi, spiritus carnis, spiritus diaboli, spiritus Dei.

Spiritus mundi suggerit vana; et ipse tunc loquitur cordi nostro ore, cum vanitatem diligimus, de vanitate lætamur, delectamur in vanitate. Spiritus carnis loquitur, cum mollia carni et sensibus carnis appetimus, cum ejus curam in desideriis perficimus et voluptate. Spiritus diaboli loquitur, et quando amara cogitamus et aspera proferimus: tristes in nobis, aliis irascentes, ingrati et invidi, sine affectione, sine fœdere. Spiritus Dei loquitur, quando et dulcia meditatur et loquimur, hilares nobis et proximis in omni dulcedine et bonitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.

EPILOGUS LIBELLI.

Hæ sunt conscientiæ, hæ cogitationes conscientiarum; hi spiritus loquentes in cogitationibus nostris; quæ melius tua conscientia, quam mea pagina cernit atque discernit. Factus sum insipiens; tu me cogisti, sed melius volui effundere imperitiam

A meam, quam confundere faciem tuam. Si quid bene dictum est, tibi imputa, pro ejus fide et sensum et verbum dedit Filius Dei. Si quid secus dictum est, tibi nihilominus imputa, qui jussisti.

Parce et festinationi; quia nihil ita contrarium, nihil ita discrepantissimum in scribendo, quam maturitas et celeritas. Digne etenim invenire quod quæris, et competentibus verbis dignius vestire quod invenis, et locum aptum, et tempus feriatum; et ingenium vividum, et stylum exercitatum desiderat.

Verumtamen absconde epistolam vel librum, si sic magis eligis nominare; vel si propalare deoveris, tace nomen auctoris. Novit Auctor salutis, cui soli omnis honor et gloria, quantum ego diligam et honorem personæ tuæ, et salutem animæ tuæ. Ipse est Dominus Jæsus, qui tibi et se ipsum donat, et coronat te in misericordia et miserationibus. Vale, serve Dei, et memento mei in orationibus tuis.

ANONYMI PERANTIQUI

ORDINIS S. BENEDICTI

LIBER DE STABILITATE ANIMÆ

D. Bern. PEZIUS *Biblioth. ascet.*, tom. IV, p. 1, ex ms. cod. Mellicenci.

MONITUM.

Elegantissimum hunc, prout nempe media ætas ferre poterat, libellum duo mihi codices Mellicenses suggererunt, quorum primus chartaceus in-4°, signatus litera N, num. 14, exaratus est a nostro Conrado de Geisenfeld A. 1444 in celeberrimo monasterio Tegernseensi, ubi tamen hodie nullum, quod equidem meminerim, opusculi exemplar reperitur. Alter in-8°, notatus lit. B, num. 90, non multo post tempore ab incerto cœnobita itidem Mellicensi perscriptus est. Porro ex neutro certi quid de auctore statuere licet. Etsi enim in tabula posteriori codici præfixa hoc opusculum Hugoni de S. Victore, illustri canonicorum Regularium S. Augustini ornamento tribuatur, nemo tamen facile fuerit cui non vel ex paucorum versuum lectione aliud omne videatur. Occasionem errandi sine dubio ejus tabulæ concinnator accepit ex alio, non admodum abludentis argumenti opere, *Clastrum animæ* inscripto, quod in recentioribus codicibus mss. Hugoni de S. Victore, in veteribus Hugoni de Folieto, Benedictino, cujus revera est, assignatur. Sed quisquis demum genuinus *Clastrum animæ* auctor fuerit, id utpote perquam diffusum et in quatuor libros distributum, etiam stylo et inscriptione ab hoc nostro *De stabilitate animæ* libello diversissimum est. Cæterum anonymum nostrum saltem circa initium sæculi XII scripsisse satis liquet ex prologo, in quo fatetur se de reliquis virtutibus satis abundeque a Patribus tractata legisse; de hac vero (stabilitate) virtutum glutine cæterarum specialiter scriptum reperire nil potuisse; id quod auctor post editos vel ab Hugone de Folieto, quorum uterque circa annum 1130 floruit, libros *De claustro animæ* vix dicere potuisset. Postremo scriptorem hujus opusculi monachum, ac forte abbatem, insuperque instituto Benedictino additum fuisse non inepte quis statuat ex citati prologi initio familiarique Regulæ Benedictinæ usu verbi *stabilitatis* etc., ut de *Benedicti* nomine, quod spiritualis filii sui, in cujus gratiam scripsit, personæ non nisi ordinis sui ejusque auctoris Benedicti amore indidisse videtur, nil dicam.

LIBER DE STABILITATE ANIMÆ.

PROLOGUS.

Postquam contempta mundi vanitate ad spiritualis militiæ castra, gratia præventus divina, me contuli, cumque stabilitatem hujusce felicitatis incepti crebris a Domino precibus postulare, sæpe et multum mecum cogitare cœpi, hæc ipsa mihi desiderata stabilitas, quibus constaret modis, qualiter haberi, qualiter posset habita retineri. De reliquis quippe virtutibus satis abundeque a Patribus tractata lege-

C ram. De hac vero, ut ita dixerim, virtutum glutine cæterarum, specialiter scriptum reperire nil poteram. Ea itaque quæ mihi hujus maxime necessariæ virtutis bonum contemplanti, et quæ qualisve sit, indaganti animo occurrerunt, stylo exarare, et tibi, filii dilectissime Benedicte, curavi destinare. Si enim te, quem Dominus, meo cooperante ministerio, ad suum dignatus est vocare servitium, de cujus stabilitate non minus quam de mea congratulor,

sicut viva voce consueveram, sic scriptis quoque qualibuscunque adhortor; non idcirco temeritatis arguendum me arbitror. Quem enim a puero dictis imbuere licuit, quare scriptis quoque puerilibus imbuere licitum non sit? Juste ergo a nullo, quod scribere ausim imperitus, præsumptionis notandum me astinso, qui nulli nisi tibi imperitiæ meæ non ignaro, quæ sentio, legenda destinavi.

CAP. I. Quod virtus stabilitatis constet in tribus.

In tribus constare et quasi trimembrem esse stabilitatis virtutem arbitramur. Est enim stabilitas corporis, est et sensuum, est et mentis. Stabilitas corporis ad locum proprie pertinet, scilicet ut loco, suo voto propositoque congruo, quisque contentus, ab eo non nisi vel necessitate cogente, vel utilitate præcipue persuadente moveatur.

Stabilitatem vero sensuum corporis esse dicimus, ut omnes corporis sui sensus quasi in quodam disciplinæ ergastulo statuens, ad aliquid inutile vel indecens hauriendum minime permittat evagari.

Stabilitas autem mentis est, ut omnes appetitus, desideriaque et cogitationes suas quasi in quodam arctissimo divini timoris et amoris loco stabiliens nihil appetat, desideret vel cogitet præter Deum, et quæ prosint et adjuvent ad quærendum, inveniendum et promerendum eum.

Hæc tria unius et veræ stabilitatis membra, si ab alterutro segregare, et ab invicem separare vuleris, ut videlicet primum absque secundo et tertio, vel secundum absque primo vel tertio, vel tertium absque secundo vel primo apprehendere et tenere desideres, non solum ipsa hujus tripartitæ virtutis plenitudine frustraberis, verum etiam nullam ejus portionem perfecte vel utiliter obtinebis. Quis enim primum hujus virtutis membrum, scilicet stabilitatem loci absque secundo et tertio, id est absque sub disciplina spiritali stabilitis sensibus vel absque stabilitate mentis assecutus est? Quomodo erit stabilis sensibus corporis vagus et petulans, mente instabilis?

Ut enim de singulis corporis sensibus exemplum demus, si tu cupidus sis nova videndi, varia et delectabilia musicorum genera vel rumores novos audiendi, varios et exquisitos ciborum sapes, suaves et delectabiles odores, tactus voluptuosos mollesque desideres, quomodo in loco spiritali proposito congruo permanere stabilis potes, ubi hæc habere non potes? Porro de stabilitate mentis patet: quia qui ea caruerit, nullo in loco stabilis esse valet. Frustra autem niti et in vanum laborare est constabilire velle sensus corporis absque stabilitate loci et mentis. Qui enim passim vagatur corpore, variaque ad desideria et concupiscentias diversas ducitur mente, quomodo sub disciplina spiritali sensus corporis sui continebit, ne videlicet discurrant, quo eos corpus vagum duxerit; vel quo eos mens petulca quasi quosdam desideriorum suorum ministros discurrere jusserit?

Stabilitatem vero mentis absque stabilitate loci

et sensuum corporis quantumlibet quis enisus fuerit, nullatenus obtinebit. Facile enim mens cum loco mutatur, nulloque modo mentem et cogitationem in Deipotere timore et amore stabilire, nisi prius sensus corporis habens rationis et disciplinæ spiritalis freno reprimere satagas.

Hujus ergo tripartitæ virtutis bono aut ex toto carebis, aut certe totum simul obtinebis. Tale est enim, si veræ stabilitatis portionem aliquam absque toto ipsius apprehendere et tenere desideres, ac si domum construere volens vel fundamentum absque pariete et tecto, vel tectum absque pariete et fundamento, vel parietem absque fundamento collocare velis et tecto.

CAP. II. De fundamento domus stabilitatis.

Possumus quippe non absurde in hac, ut dictum est, stabilitatis domo fundamentum, parietes et tectum, partes domus tres assignare; cujus fundamentum stabilitas mentis non inepte intelligi potest. Sicut enim fundamentum totius structuræ domus sibi innitenti, quasi quoddam subsistendi initium tribuit, totamque fabricam portat et tenet; sic stabilitas mentis reliquas hujus virtutis partes generat quodammodo, gubernat et continet. Et sicut absque fundamento erecta fabrica vento impellente vel tempestate quatiente procul dubio ruitura est; sic absque stabilitate mentis reliquum hujus virtutis ædificium, tentationum vento vel tempestate impellente stare non potest.

Sensuum quoque disciplinata stabilitas hujus spiritalis domus parietes non incongrue dici possunt. Parietes enim domus ad futuri hospitis substantiam custodiendam et conservandam fiunt, ipsique patrifamilias secretum quoddam intus faciunt, januas et fenestras, quæ certo tempore aperiuntur et claudantur, in se habent: aperiuntur quidem ad necessaria, claudantur ad nociva vel inutilia excludenda. Sic ergo ad hospitis nostri, id est interioris hominis custodiendam tuendamque spiritualiam opum substantiam quasi paries quidam spiritalis domus modestia vel disciplina sensuum erigenda est. Qui paries ipsi patrifamilias interiori secretum quoddam faciat, ne sensus exteriores passim vagantes et quasi foris absque disciplina spatientes indecens vel inutile hauriant aliquid, per quod quies vel secretum hospitis interni perturbetur.

CAP. III. De fenestris ejusdem domus.

Habet quoque hæc domus nostra fenestras ostiumque suum, quæ juxta arbitrium domini domus congruo sibi sunt tempore aperienda vel claudenda ad necessaria inferenda vel noxia excludenda. Quæ ergo sunt hæ fenestræ, quod ostium? Fenestras has rectissime dixerim quinque corporis sensus, visum scilicet, auditum, gustum, odoratum et tactum. Per has enim fenestras ille interior homo exteriora prospicit, prospecta cognoscit, cognita concupiscit. Quæ quidem fenestræ ab ipso corpore domus fabricatore Deo ad visibilibus rerum et ex ipsarum consideratione sui quoque noticiam quasi quoddam

lumen maxime necessarium conferendam in fabrica A corporis nostri dispositæ sunt. Quibus tamen fenestris ad necessitatis usum concessis ipse hospes abuti potest, ut tenebras magis quam lucem ingerant, et mortem potius quam vitæ necessaria introducant. Inde enim propheta ait : *Mors ascendit per fenestram nostram, ingressa est domus nostras* (Jer. ix). Quid autem est aliud mortem per fenestras nostras ascendere, domosque nostras ingredi, quam per sensus corporis peccati concupiscentiam habitaculum mentis introire, quæ dum anima delectatur peccati morte moritur?

Claude ergo certo opportunoque tempore fenestras corporis tui : *Averte oculos tuos, ne videant vanitatem* (Psal. cxviii), ne noxia foris incaute prospiciens, unde lumen necessarium haurire debueras, mors irrepit. Lumen quippe necessarium notitia Creatoris est, quæ ex consideratione creaturæ visibilis concipi potest. *Invisibilia enim ipsius Dei, ut ait Apostolus, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur* (Rom. i). Intuere universitatis pulchritudinem, cœli, terræ, maris et omnium, quæ in eis sunt, Cogita, qualis, quanta, quamque decora fabrica. Ratiocinare tecum et dic : O quis, qualis quantusque est, a quo hæc omnia sunt creata, disposita, ordinata? a quo hæc reguntur, gubernantur, continentur? Justissime est hic talis et tantus timendus, honorandus, diligendus. O infelicem hominem, si ei non serviat, cui serviunt hæc omnia; ei non obediat; cui obediunt hæc omnia; eum non diligit, qui pro nulla necessitate, sed sola bonitate sua et hominem creavit et omnia!

Hæc et his similia si ratiocinando tecum pertractes, ut ex creaturarum inspectione Creatorem earum cognoscas, honores et diligas, lumen necessarium tibi fenestræ corporis tui hauriunt, ad quod certe ab ipso Creatore tibi concessæ sunt. Si autem tu has visibiles intuens creaturas, ipsas magis quam Creatorem ipsarum velis diligere, earum aspectu et usu amplius quam Conditoris ipsarum cognitione et amore delecteris, mors per fenestras tuas ingressa est; et quæ te illuminare debuerunt, lumen tibi verum abstulerunt, quique ministri necessarii esse debuerant, raptores nefarii tibi facti sunt, quia animæ tibi vitam quæ cognitio et amor Dei est, rapuerunt. Fenestræ ergo interioris hominis sensus corporis sunt, quæ tamen iuxta arbitrium hominis, cui deserviunt, vel commoda vel nocivæ esse possunt.

CAP. IV. De ostio domus.

Porro hujus parietis ostium quid aptius quam os hominis dici potest? Sicut enim clauso ostio quid in domo sit, ab his, qui foris sunt, nescitur, aperto autem, quid intus habeatur, agnoscitur; sic, clauso oris ostio, quid in corde sit, latet. Si vero ad sermonis verba formanda reseretur, quid intus habeat loquens, facile percipitur. Unde scriptum est: *Stultus si tacuerit, sapiens putabitur* (Prov. xvii). Stulto enim tacente, quia ostium oris clauditur,

intus latens stultitia occultatur, quæ procul dubio se proderet, si oris januam sermo loquentis aperiret. *Ex abundantia enim cordis os loquitur* (Math. xii), quia quod in cordis secreto latitat, per verba publicandum foras emanat. Non ergo incongrue ostium hujus, de qua tractamus, domus os corporis dicitur, quod ad arbitrium hominis et aperitur et clauditur.

CAP. V. De tecto domus spiritualis.

Posuimus ergo hujus spiritualis ædificii fundamentum, ereximus parietes, et in ipsis fenestras et ostium; restat, ut superponamus et tectum.

Tectum jam sæpe dicti ædificii stabilitas loci non inepte dici potest, si tamen loci situs spiritualis vitæ proposito contrarius vel adversarius non est. Tectum enim domus tempestates cohibet, imbres arceat, vim ventorum excipit, inhabitatori domus quietem et securitatem parit. Sic et loci stabilitas vel locus scholæ virtutum et Dei servitio congruus tempestates, imbres, ventos et procellas tentationum reprimit, et quietem tibi et serenitatem bene vivendi defendit.

Annon tempestas permolesta est in eo loco te constitutum esse, ubi ipsa loci facies male blandiens ad ea te agenda allicit, quæ agere omnino non liceat? Ubi videre inevitabile sit, quæ appetere fas non sit? Ubi etiam invitus videas et audias, quæ non modo perpetrare sed etiam cogitare non audeas? Annon imbres vehementes et totam animæ substantiam opprimentes, infundentes, mollientes sæculi sunt divitiæ, blanditiæ, molliitiæ, quæ nisi stabilitate loci, spirituali proposito congruenti arceantur, etiam invitum et renitentem trahunt, opprimunt, emolliunt? Nonne venti violenti sunt sæculi amatorum contubernia, qui plerumque verbo, semper autem exemplo quodammodo compellunt amare, quod amant, ipsamque virtutum substantiam totis viribus impetunt, et persæpe ruere faciunt?

Necessarium est igitur, ut cum hujus, fabricæ spiritualis fundamentum mentis stabilitatem posueris corporisque sensus in Dei timore et amore stabilieris, quasi tectum necessarium addas et stabilitatem loci, ut totus stabilis, jugiter tutus, semper quietus esse possis et securus. Habes ergo spiritualis fabricæ perfectam domum, fundamentum, parietes et tectum.

Nunc quia spiritale stabilitatis ædificium depinximus, restat, ut provisoires habitatoresque ejus hospitem et hospitam amborumque sobolem, omnemque domus describamus familiam: postremo quid hanc domum stabilem, quietam pacatamque servare, quidve stabilitatem, pacem et quietem ejus perturbare possit, videamus.

CAP. VI. De inhabitatoribus domus.

Quis igitur verius hujus domus inhabitator, hospes et rector dici potest quam spiritus hominis, qui in ipso est? Ipse enim hanc ipsam domum, gratia fretus divina sibi ædificat, ædificatam inhabitat, regit et gubernat. Sed nunquid solus? non

solus. Habet enim cooperatricem sedulam et adju-
tricem indefessam. Habet quippe uxorem sobriam
et modestam, pudicam et honestam. Habet, inquam,
uxorem naturaliter sibi ingentam et conjunctam
rationem; cujus quidem si ipse omnia agat cum
consilio, nihilque facere præsumat, nisi quod ipsa
hortatur, suggerit, monet, sapienter ac decenter
providere; et juste cuncta disponet. Ipsa enim na-
turaliter omnia justa et honesta desiderat et diligit,
inhonesta vero et injusta totis viribus asperuatur
et odit.

Œ igitur felicem spiritum, si hujus tam sapientis
et tam sobrio decore præfulgentis, tam formosæ et
gratosæ uxoris castis delectatur amplexibus, cujus
doctus consilio, fretus auxilio nocitura declinet
universa, et quæque concupiscat agatque profutura!
Duas naturas Deus in anima posuit, unam superio-
rem, id est rationem; aliam inferiorem, id est sen-
sualitatem. Ratio est vis superior seu virtus animæ
quæ inhiat spiritalibus, et imaginem Dei conservat
in se. Sensualitas inferiora ista et visibilia admi-
nistrat et disponit, quæ sensibus corporeis percipi
et concupisci possunt.

CAP. VII. *De triplici prole spiritus et rationis.*

Nec solum tot tantisque bonis abundabit hæc fel-
ix copula, sed etiam prole beabitur amabili, ele-
gant, generosa. Hujus enim conjugii spiritalis fru-
ctus prima fides est, secunda spes, tertia charitas.
Nihil enim sperari, vel speratum amari potest, nisi
prius esse credatur. Credi autem potest, si non
speretur vel ametur.

Primam ergo natu fidem esse dicimus. Statim
enim ut ratio et spiritus mutuis commiscantur am-
plexibus, fides elucescit. Fidem ratio parturit. Re-
rum namque, quarum notitiam a spiritu corpus
inhabitante et vivificante percipimus, causas et ori-
gines duce ratione investigamus. Cum enim uni-
versitatis pulchritudinem, cæli terræque machinam,
opus mirabile delectabileque homo inspicit, opificem
et auctorem operis ratio perquirat. Ratiocinando
enim colligit, quod nihil horum per se vel a se sub-
sistendi initium habuerit. Si enim hæc per se vel a
se ipsis facta fuissent, quare et aliis his similia post-
ea a se ipsis facta non fuissent, vel in præsentia
non florent? Patet ergo, quia conditorem ha-
buerunt, qui hæc, quando voluit, fecit, et postea,
quia noluit, his similia non fecit.

Amplius: sic hæc a se ipsis suum esse habuis-
sent, nulli profecto mutabilitati, varietati vel de-
fectui subjacerent; quia, sicut sibi ipsis essentiam,
sic sibi immutabilitatem et indefinitivi status æter-
nitatem contulissent, et sicut esse, sic utique verum
et optimum esse sibi vindicassent. Quia igitur mu-
tabilitati et defectui subjecta sunt, quod a se ipsis
non sint, ipsa ostendunt. Necessè est ergo aliquid
esse, a quo omnia habeant suum esse. Quisquis
autem ille est, ipse creator et dominator Deus et
Dominus verus et solus est.

A Taliter cum ratio hominem instruit, unius ve-
rique Dei fidem gignit. Ratio ergo Deum esse asserit
et irrefragabili argumentorum veritate convincit.
Fides itaque primogenita est soboles ex copula spi-
ritus et rationis procreata, post cujus exortum or-
dine et ætate secunda spes gignitur.

CAP. VIII. *De spe.*

Postquam enim quis Deum esse, et in Deum cre-
dere cœperit, consequens est, ut bonum et justum
esse dubitare non possit. Quod enim non bonus vel
injustus sit vel esse possit, ratio credere prorsus
renuit, neque hoc ullo modo sensus hominis integer
vel incolumis vel cogitare præsumit. Cum enim
justitia sit tribuere cuique rei, quod suum est, nihil
tam justum est, ut Deus, qui hoc solus vere pleneque
observat, et creaturæ justitiæ perceptibili rationem
inseparabilem et naturalem justitiæ magistræ
indidit, quæ hanc ab ea jugiter exigat, et in quan-
tum eam sequi voluerit, a justitia deviare non sinat.

Cum ergo Deum justum et bonum omne cor et
lingua concorditer fateatur, perspicuum est, quia
quod ipse est, non amare non potest, et suæ es-
sentiæ contrarius et inimicus esse. Bonus igitur et
amicus est Dei, malus et injustus inimicus est Dei.
Ratio autem necessarium esse astruit, ut benefi-
cium Dei et justitiæ amico, supplicium vero Dei et
justitiæ debeatur inimico. Cum enim creaturam
bonam esse vel dici aliud non faciat quam id velle,
quod Creator suus vult, malam vero id nolle, quod
Creator vult; quis ratione utens Creatori, cui omnis
creatura justissime subdi debet, obtemperantem
gloria, rebellantem vero dignum pœna non judicat?
Bonis igitur bona, malis mala deberi, necessariis
ratio obtinebit argumentis.

Hinc itaque spes nascitur. Quia postquam homo
Deum esse, et bonum et justum esse crediderit,
quod bonis bona, malis mala, justitia id exigente
retribuere debeat, dubitare ratio non permittit. Ha-
bes ergo fidem et spem ex conjugio spiritus et rati-
onis prodeuntes.

CAP. IX. *De charitate.*

Novissima autem ætate, sed prima dignitate cha-
ritas generatur. Nihil enim amatur, nisi prius et
speretur et credatur. Qui ergo Deum esse, et omnia
fecisse credit, qui tam delectabilia et utilia sibi
mundanæ fabricæ opera conspiciat, et ea gratuita
conditoris pietate suæ necessitati et utilitati servire
cognoscit, quomodo eum non totis amabit visceri-
bus, cujus tam amabile et tam utile sibi intuetur
opus? Quomodo eum non amare potest, cujus opera
non amare non potest? Solent homines, cum utile,
firmum ac decorum artificioseque compositum ho-
minis vident opus, mirari artem, laudare et amare
artificem, cum tamen nihil facere possit homo, nisi
ea, quæ Creator facit, vel separata jungere vel
conjuncta separare. Si ergo propter tantillum id,
quod facere qualitercunque videtur homo, ab homine
amatur, justissime profecto amabitur Deus, qui
elegantissimum et infinita admiratione dignum uni-

versitatis opus, ipsum quoque hominem fecit, et id ipsum, quod potest, homini posse dedit.

Intuere solem, lunam, stellas, volatilia cœli, terræ animantia, flores et fructus, et si homo, si rationalis es, certe Conditorem omnium horum non amare non potes. Quis enim totis medullis eum non diligat, qui omni spiranti vitam, cernenti lucem, vescenti escam dat? Enumera, si potes, Creatoris tui tibi concessa beneficia, sui, quo te fovet, amoris indicia; et quia aliud ei pro his omnibus retribuere non vales, amantem saltem redama, non quantum deberes, sed quantum vales.

Ecce ut innumera corporis et animæ beneficia taceamus, duo tantum proferamus in medium, vitam et victum. A quocunque hominum hæc haberes, intimo eum procul dubio, totoque affectu diligeres. Videmus homines ab hominibus non vitam et victum sed aliquod vitæ et victus adminiculum consecutos, tanto eos ardore amare, ut vitam ipsam non cunctentur pro eis amittere. Quanto ergo amore a te, o homo, colendus est Deus, a quo habes, quidquid habes, quidquid es, quidquid potes?

Hæc cum ratio spiritui loquitur, taliterque hominem absque omni verborum strepitu instruit, similitudinem sibi prolem charitatem gignit. Patet ergo per hæc, quæ breviter succincteque prædiximus, et his similia, quia charitas rationis est filia. Ex copula ergo legitima spiritus et rationis fides, spes, charitas procreantur.

CAP. X. De sensualitate rationis ancilla.

Sed contingit quandoque, ut legitimi, casti et honesti amoris oblitus spiritus, adulterinis et incestis delectetur et immoretur amplexibus. Habet enim ratio ancillam naturaliter lascivam et petulcam, incontinentem et impudicam, sensualitatem videlicet, cujus quidem officium esset, si legem sibi a Deo constitutam vellet custodire, dominæ suæ rationi in omnibus et per omnia obedire. Ipsa enim tunc tantum recte incedit, cum a magisterio et imperio rationis non recedit.

Et sæpenumero evenit, ut dominam ancilla proterva contemptui habere, et sua desideria sequi incipiat, ipsamque dominæ maritum suos ad amplexus impudicos alliciat. Cujus blanditiis spiritus irretitus, legitimæ uxoris oblitus, totum se ancillæ tradit amoribus. Quem ipsa carnis illecebris infatuatum ita reddit amentem et stultum, ut ea tantum quæ visibilia et terrena sunt, sapiat, cœlestium vero et invisibilium fidem, spem et amorem omnino proponat.

CAP. XI. De triplici prole spiritus et carnis.

Contingit ergo, ut ex hæc copula adulterina foedissima pignora et legitimi tori pignoribus omnino contraria et dissimilia procreentur, infidelitas scilicet, desperatio et Dei contemptus.

Cum enim spiritus sensualitatis blanditiis captivatus ea tantum amare cœperit, quæ corporis sensibus hauriuntur, contigit plerumque, ut, quia ea tantum, quæ videntur, amat, invisibilium fidem

A prorsus amittat; et quia visibilia et sensibus corporis perceptibilia diligit, ea solummodo putet esse, quæ diligit. Hinc ergo infidelitas vel perfidia nascitur; quia, dum terrena et visibilia nimium diliguntur, cœlestium et invisibilium fides amittitur. Ita enim homo plerumque consuetudine peccandi opprimitur et obcæcatur, ut vera et æterna bona quæ dote naturæ illustratus et videbat et appetebat, postea turpibus desideriis dementatus nec videat nec appetat. Hinc enim scriptum est, quod, postquam rex Babylonis regem Jerusalem cepit, oculos ejus eruerit, quia, postquam rex confusionis diabolus vel peccandi usus regem Jerusalem, id est spiritum hominis suæ procreationis regnum in pace disponentem pravis desideriis victum captivaverit, D omne in eo fidei lumen exstinguit. Ex hæc ergo spiritus et sensualitatis copula incesta fructus nequam, scilicet infidelitas emergit.

Cui desperatio procreationis ordine succedit; quia sperare nemo potest, quod esse non credit.

Jam deinde sequitur Dei contemptus; quia qui fidei oculos, spei quoque anchoram amisit, restat, ut ipsum quoque Deum contemnat, ad cujus honorem vel amorem, infidelem et desperatum nec fides astringit, nec spes allicit. Sicut ergo ex legitimo et honesto rationis et spiritus connubio fides, spes et charitas procreantur; sic ex sensualitatis et spiritus adulterio his contraria pullulant germina turpia; et sicut ex illis tribus omnem virtutum chorum, sic ex his tribus omnia monstra vitiorum constat propagari. Quæ enim virtus deest vel deesse potest, ubi fides, spes et charitas est? Nam ullam, ubi hæc sunt, abesse virtutum nec fingi quidem vere potest, unde et Apostolus cum præmisisset: *Nunc, in hoc scilicet mundo, cognosco ex parte, tunc autem, in futura scilicet vita, cognoscam, sicut et cognitus sum*, subjunxit: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc (I Cor. xiii)*, quasi diceret: Tunc cognoscam, sed nunc ut ad id perveniam, manent fides, spes, charitas, tria hæc. Pauca quidem hæc tria, sed multum utilia, ex quibus universa virtutum familia procreatur. Nunquid enim humilitas, obedientia, patientia, prudentia, justitia, fortitudo, temperantia laudabilis, Deoque acceptabilis fuit vel esse potuit, nisi quam fides lactavit, spes aluit, charitas roboravit?

Ex his ergo tribus reliquæ virtutes prodeunt, aluntur et subsistunt. Ac econtra ex vitiiis tribus jam dictis, quæ his tribus virtutibus contraria sunt vitiorum omnium agmina foeda proruunt, et quidquid mores corrumpit foedatque, ex hoc trium, infidelitatis scilicet, et desperationis et contemptus Dei prorumpit radice vitiosa.

CAP. XII. De discordia virtutum et vitiorum.

Contingit ergo inter hæc, castra legitima virtutum et phalanges turbulenta vitiorum graves discordias et bellum implacabile exoriri; quia cum naturaliter exercitus uterque dissideat, ut sibi invicem adversetur, jugiterque compugnet necesse est.

Ex hoc ergo dissidio belloque continuo quies interna domini domus perturbatur, totaque domus fabrica labefactatur, conquassatur, evertitur. At si legitimum dominæ rationis thalamum maritus fidelis non deserat, totum hoc domus suæ ædificium in perpetuum stabilietur, et ipse quiete continua et pace interminabili in ea perfruetur.

CAP. XIII. *Qualiter ratio ancillam lascivientem humiliet : et qualiter ratio maritum admoneat ?*

Ad suam ergo suorumque salutem et quietem jugiter conservandam id erit necessarium rationis officium, ut ancillam lascivientem domet, premat, castiget, ut famulam se esse cognoscat, et dominæ thalamum impudica non appetat. Quod si vel leviter id scelus eam affectare persenserit, tot tantisque laboribus eam humiliet, doloribus excruciet, ut dum vix misera conceditur vita, nulla eam prorsus delectet lascivia.

Maritum quoque suum sine intermissione admoneat, ne ancillæ male blandientis lenociniis molliatur, ut omnes ejus blanditiis suæ salutis insidias esse meminerit, totumque ei suspectum sit, quidquid specie tenus transitorieque jucundum et delectabile anteponit.

Talibus ergo consiliis exhortationibusque continuis si spiritum ratio jugiter confortet et instruat; famulæ vero sensualitatis ausus illicitos et infruitos fortiter premat, ipsa quidem cum suo consorte, amore mutuo castoque delectati conquiescent, prole nobili et beata, omnique virtutum decore perornata, familiaque frugi et disciplinata ditabuntur, totumque illud angustissimum domus suæ ædificium stabile et inviolabile permanebit, nullaque prorsus foris impellente tempestate quatietur, si intus amor castus, ordoque debitus per omnia et in omnibus conservetur.

Et hunc amorem castum, hunc ordinem debitum pcræpe hæc famula impudens et infruita perturbat, dum locum, thalamum et dignitatem dominæ præsumptuose nimis affectat ancilla ignobilis. Solet enim ut ad suum amorem degenerem ipsum dominum suum, dominæ suæ maritum possit attrahere, mundi opes, honores, voluptates quasi quædam mellita ei veneni pocula propinare. Hæc enim ad tempus dulce sapiunt, sed ad ultimum æternæ mortis aculeo fauces animæ transfigunt, sed agit totis ingenii viribus famula versipellis, quatenus ametur quod delectat, occultetur quod enecat.

CAP. XIV. *Suggestio, ancilla ad dominum.*

Proponit ergo jugique susurrio auribus domini domus instillat, quam jucundum, quam utile sit pecuniis, auro, argento, gemnis perlucidis, lapidibus pretiosis, vestibus variis et operosis, agris et possessionibus latis et spatiosis abundare : quam honestum potentia et dignitate humana, celebrique nominis splendore ex transitoria potestate et honore conquistato gloriari : quam suave variis ciborum saporibus, suavibus pigmentorum et florum odoribus, omnis generis musicorum tinnuibus can-

A tibus, amœnitatibus pratorum, nemorum, rivulorum, canum venatibus, cervorum et caprearum saltibus, accipitrum ludis et volatibus, mulierum formosis aspectibus et voluptuosis attentibus delectari. Has ergo aliasque hujus generis, dum spiritui sensualitas suggerit voluptates, quasdam, ut ita dixerim, in hac pacata et qui ta stabilitatis domo suscitât, commovetque similitates. Hoc enim totis molitur viribus, ut connubii legitimi inter rationem et spiritum divortium faciat, et ipsa in locum repudiata succedat. Voluptates enim transitoria juris ejus sunt. Ideo amari nullatenus possunt, nisi ratio, quæ naturaliter omnium inimica est temporalium voluptatum, repudiatur, et meretrix sensualitas loco legitima uxoris subrogetur, ametur, B dominetur.

Cum ergo spiritum ad amorem voluptatum impulerit, jam locum dominæ invasit, jam se loco ingenue rationis famula turpis persuasit adamandam. Consequens est ergo, ut ædificium, quod rationis consilio et ope suffultum regebatur, ipsa repudiata et pellice adamata vacillet, cadat, destruat. Hi enim pellacis ejus mores, hæc ingenita ei vanitas est, ut quisquis ejus amori inhaeret, hunc ad amrem temporalium et instabilium rerum præcipitet. Quicumque autem instabilia amat, ipse necesse est instabilis fiat : *In circuitu* enim juxta Prophetam, *impii ambulant* (Psal. xi), non stant, id est stables esse non possunt, sed ambulant in circuitu, id est in volubili et instabili, in volubilium et instabilium rerum temporalium appetitu. Qui ergo instabilia C cõfigunt, stables esse non possunt, sed cum ipsis voluntur et rotantur, quorum se temporali voluptate perfrui gratulantur.

Liquet ergo, quia cum spiritus sensibilibus et instabilium rerum amori deditus instabilis efficitur, stabilitatis ædificium, quod ipse stabilis permanens ope rationis regere debebat, labitur, prosternitur, dissipatur; unde claret spiritus et sensualitatis copulam nefariam intestinae seditionis et totius destructionis esse materiam, et hanc ordinatissimum domum omniaque ejus bona in nihilum redigi, si hoc publicum malum non contingeret præcaveri.

CAP. XV. *Qualiter ratio vigilans maritum præmoneat et spiritum alloquatur.*

D Vigilet ergo ratio adversus hoc periculum præcavendum, vigilet : undique circumspiciat, ipsumque suum consortem ad hoc nefas declinandum sine intermissione præmonere et præmunire non negligat. Opportune et importune ei prædicet, eum erudiat, mundi voluptates, quas ad se commendandam callida dolosaque promittit ancilla, inane tantummodo boni vel beatitudinis nomen præterdere, et in his rem vel essentiam beatitudinis esse nullam. Sic ergo eum jugiter alloquatur, ne malesuadis sensualitatis blanditiis ad translatoriorum et falsorum bonorum amorem attrahatur :

Quod vel quale bonum est vel esse potest, quod transire ac deperire necesse est? Imo quomodo

bonum est, quod profecto nihil est? Nulla enim sunt, quæ transire possunt. Habent quippe transitoria essentiae imaginem aliquam, sed veritatem nullam. Si ergo nec vere sunt, quomodo vera bona esse possunt? Vere ergo desipiunt, qui ea quasi bona amplectuntur et diligunt. Nonne insipientiæ res est, ut ea ames, quæ diu amare non potes? ut ea dicas vel velis esse tua, quæ nec sunt nec fieri possunt tua? Vis audire quid tuum est? Audi breviter. Tu et quæ in te vel infra te sunt, tua sunt. Quidquid enim tu non es, vel infra te situm non est, tuum non est. Si ergo tui compos eris, omnia tua in te habebis. Noli ergo tuum aliquid extra te quærere, quæ intra te tantum poteris invenire. Omnia enim transitoria, non in proprietatem, sed ad corporis necessitatem sublevandam homini concessa sunt. Si enim vere propria hominis essent, utique nec descri ab homine, nec deserere hominem possent. Nunc autem quia et deseruntur et deserunt, quod propria hominis non sint, ipsa ostendunt. Non ergo appetas tanquam propria, quæ a te natura fecit aliena.

Quisquis ergo mortalium rerum terrenarum extra se positarum aliquid suum proprium esse dixerit, hic profecto nec sui conditionem, nec conditarum rerum ordinem, nec Conditoris earum intentionem adhuc bene vel plene intelligit. Ita enim Deus hominem condidit, ut reliquam visibilem creaturam homini non in proprietatem daret, sed in necessitatem accommodaret sublevandam, et eadem, quæ humana necessitas exigit, æque omnibus præstarentur, quibus non ad voluptatem, sed ad necessitatem æque omnes et communiter uterentur. Quæ Creatoris intentio hinc apertissime conjici potest, quod lucis istius visibilis beneficium gratissimum et maxime homini necessarium æque omnibus, nec plus uni quam alii præstatur. Non solis, lunæ vel stellarum splendor, non pluvia vel ros variæque temporum vicissitudines magis unquam alii deseruiunt, nec plus in sui obsequio personam divitis quam pauperis, nobilis quam ignobilis, regis quam militis attendunt. Liqueo ergo, quia sicut cæli beneficia omnibus communia sunt, sic terræ quoque fructus vel opes omnibus communes esse deberent, si hoc hominum cupiditas inexplibilis permitteret.

Quare enim, o homo, majorem tibi terræ vel fructum terræ rapias portionem, cum ipsa elementa, quorum commistione et potentia effectiva fructus terræ proveniunt, non tibi magis quam proximo tuo saveant, sed æque omnibus naturalis efficaciam beneficium impendant? Quæcunque ergo, quæ necessitas tua non exposcit, quasi propria tua sint vel esse possint, tibi attrahis, non hoc est propria congregare, sed rapere aliena. Hinc enim recte per quemdam sapientem (16) dictum est: *Omnis dives iniquus aut hæres iniqui*. Cum enim juxta has fallaces divitias ille dives sit, qui abundantia opum terrenarum cæteros excellit, certe aut ipse has con-

(16) Augustinum.

A gregavit divitias, aut hæreditavit ab aliis congregatas. Sed quodlibet horum fuerit, ipse procul dubio iniquus est, quia ea, quæ ut omnibus essent communia, et cunctis æque secundum singulorum necessitatem dispertienda, Deus creavit, aut ipse necessariis non contentus aliorum usibus debita rapuit, aut ab aliis injuste acquisita rapinæ hæres possidenda suscepit, digneque talis et nomen et iniquitatem raptoris hæreditavit, si tamen ea, quæ propriæ necessitati superfluant, egentibus distribuere et communia facere recusat. Multum itaque a justitia Dei exorbitat, qui aliquid in hoc mundo extra se positum proprium sibi deputat. Non ergo ab homine amanda sunt, quæ hominis propria non sunt, et necessario vel deseruntur vel deserunt.

B Sed age, quæso, quid si hæc terrena bona momentanea et fugacia non essent, et propria hominis esse possent, quid in eis est, quod homo rationali jure amare debeat, imo quod diligentius consideratum inspectumque non vilescat? Hæc sunt itaque, quæ admirantur amantque homines, opes, honores, voluptates? Singula nunc horum attentius inquiremus, et si hominum amore digna sint, videamus.

CAP. XVI. *Ratio suggerit divitias contemnendas.*

C Opes ergo terrenæ, quarum desiderio humana exardescit ambitio, auro, argento, lapidibus pretiosis, agris et possessionibus spatiosis, vestibis variis et operosis continentur. Primum hoc de auro et argento lapidibusque pretiosis, quæ prima mortales ducunt, dicere licet, quia ut magui pendantur ab hominibus, non hoc innata ejus dignitas vel utilitas, sed, ut ita dictum sit, infatuata hominum vanitas fecit. Quid enim tam fatuum, tam vanum, quam primum dignitatis vel utilitatis ei rei tribuere locum, quæ ultimum vix possidet, et quasi necessaria vel plus quam necessaria amare, quæ nullatenus exigere videtur humana necessitas? Quod licet apertum, et nulli fere incognitum sit, tamen hinc luce clarius constat, quod gentes pleræque sunt, quæ hujusmodi divitias inutiles nec habeant nec habere curant. Sicut ergo plerique, sic certe qui ubique terrarum sunt homines, his si vellent, utique carere possent. Et o si possent, ita his quoque carere vellent! Procul dubio felicius et æqualius sic se humanum genus haberet. Quid enim non cogit mortalia pectora auri sacra fames? Nullum incendium, nullum unquam diluvium tantis, quantas hæc fames canina, strages dedit: nihil humanum genus a salute corporis et animæ sic pervertit, sic evertit.

D Quare ergo tanto affectu ametur, tanto strepitu desideretur ab homine id, in quo utilitatis vel boni nihil aut certe permodicum est, incommodorum vero plurimorum et inestimabilium malorum materia et causa est? At hominum vanæ et insana fatuitas hanc humani generis decipulam utilissimis et permaxime necessariis rebus anteponit, et rei, quæ fere nullius est meriti, falsam dignitatis et

utilitatis nomen æstimatione annectit sua. O sensum hominis rationalis multum a ratione degenerantem! Solent homines pro modico auri vel argenti pondere pretiosarum et pernecessariorum rerum, frumenti scilicet, vini vel olei quam pondus pergrande argenti vel auri. Hæc enim hominum sustentant et alunt vitam; illa vero salutis et commodi nihil, plurimum vero incommodi et perditionis hominibus addiderunt. Errare est ergo aliter de rebus, quam ipsæ res se habent, judicare, et res infimi meriti, meliores melioribus æstimare.

Sed fallit homines nondum per omnia climatæ veritatis tramitem gradientes talium rerum postrema quædam et prorsus inutilis pulchritudo, ut quantum speciosæ, tantum pretiosæ ab imperitis æstimentur. Sed esto, sit talium rerum tanta dignitas, quanta et venustas; quid tamen tua refert, o homo, pulchritudo aliena, quam admirari potes, sed tuam profecto facere non potes? Quare ergo admireris amesve ea, quæ tua non sunt, et quæ tuo amore et admiratione prorsus indigna sunt? Si enim tuam perpendas dignitatem, nullius inanimatæ rei miraberis claritatem. Omnia enim inanimata tuæ excellentiæ subtracta, admiratione videntur indigna.

Quisquis ergo talia miratur, diligit, vel magni pendit, vel in eorum adeptione vel possessione aliquam credit majorem quam in metallis reliquis beatitudinis inesse portionem, ipsam veritatis ducem animæque lucem nondum per omnia sequitur rationem. Si enim ejus monitis obaudiret, non plus aurum et argentum quam ferrum quæreret vel amaret, nec gemmas pluris quam silices æstimaret. Utilius est enim ferrum quam aurum vel argentum et silices gemmis sunt necessariores.

CAP. XVII. *Suggestit ambitionem possessionum dimittendam.*

Agrorum vero et possessionum ambitio, dum necessitati fragilitatis humanæ præterdit, quæ sine horum redditibus subsistere nullatenus potest, cupiditatis vitium necessitatis nititur olentem palliare. Quia enim horum usum corporis exposcit infirmitas quod hæc ultra necessitatem congregare, et in proprietatem homo sibi vindicare licite possit, arbitratur.

Et scimus quidem fructus terræ animantium deberi alimentis, sed salva id hominum omnium gratia dixerimus, moderatius et sobrie his magis videntur uti jumenta quam homines. Bruta enim omnia ea tantummodo appetunt, ad quæ naturali trahuntur appetitu, et in usu eorum necessitatis metas non excedunt. Homo enim necessitate non contentus cupiditati habenas laxat, et tanta necessaria se habere putat, quanta avaritia instigante habere desiderat. Unde fit, quod utinam non fieret! ut quod multis sufficere poterat, in proprietatem vindicet sibi unus solus hominatio; et quia uni plurima superfluum, pluribus etiam necessaria subtrahantur.

Hinc enim primum in genere humano egestas

A misera et penuria tristis exorta est, quia ea, quæ æqualiter omnibus divisa, omnibus sufficientia esse poterant, aliqua hac æqualitate non contenti, dum sibi superflua, quomodocunque acquisita attraxerunt, multorum necessitati debita rapuerunt. Si enim necessariis contenti essent homines, sufficere possent omnibus omnia; et si quod naturæ sat est, replere tantum indigentiam vellent, agrorum multorum et possessionum latarum redditus non ambirent. Id enim solummodo ab homine appetendum est, quod naturæ sufficit, non quod voluptas concupiscit. Tu ergo, si naturæ tantum satisfacere quæsieris, paucis minimisque contentus eris, sicque studebis vivere, ut nihil in vita appetas, quo carere possis et vivere.

B CAP. XVIII. *De contemnendo vestitus decore et pretio.*

De vestium autem decore vel pretio gloriari, homini mente Deo simili prorsus videtur indignum. Quomodo enim decorare vel ornare hominem potest, quod multo indignius et abjectius homine est? Melliora quippe et digniora rebus, quæ inferioris dignitatis et meriti sunt, dignitatem vel ornatum addere possunt; inferiora vero excellentioribus condignum decorem, quem non habent, conferre nequeunt. Cum autem homo creatura visibili dignitate superior sit, quidquid infra ipsum est, condignum ei decorem addere non valebit. Multum ergo se infra se detrudet homo, cum ipse rerum decus cæterarum, in rebus infimis appetit ornamenta.

C Audi indignam homine, audi ridendam omni sapienti vanitatem. Solent homines bestiarum, imo mærium quorundam pelliculas fetidas colorare, et hoc se amictu ridiculo adornare, multoque idcirco digniores et honorabiliores æstimare. O insigne decus, quod confert ridiculus mus! Student quoque sericis, auro, argento, gemmis radiare, eosque alienum a se splendorem sibi arrogare, indeque gloriari non pudet, quasi, si quid est in hoc splendore præcipuum, non id ab homine homini assumptum, sed a natura homini fuerit attributum.

Atqui quantumlibet tibi alligaveris, o homo, hujus decoris non tui, a liliorum profecto rosarumque decore superaris; quia nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Et si beatitudinem in tali decore æstimas aliquam, beatius te esse fenum agri necesse est fatearis.

CAP. XIX. *Quod honor mundi nihil sit.*

Honor vero mundi, pro quo adipiscendo totum fere hominum insanit genus, quam exilis, quam levis, imo quam nihil sit, hinc necum perpendas licebit. Opes seu voluptates necessitati humanæ aliquod possunt ferre subsidium. Honor vero nec animæ nec corpori salutis vel utilitatis asserere quidquam potest. Quid enim laus vel celebritas, dignitas vel opinio præclara, longe lateque vulgata, quæ omnia ad honorem quasi membra quædam ad caput proprium referuntur; quid, inquam, hoc salutis vel virtutis hominibus adjicere possint, prorsus ignoro. Hæc enim salutem vel virtutem a quovis habitam

monstrare vel divulgare possunt, dare non possunt. A Quid namque sapienti honor vel gloria forinsecus oblata addere poterit, qui gloriam eam tantum, quæ ab intus est, querit? Etenim, ut Propheta ait: *Omnis gloria filiae regis*, id est animæ sapientis, *ab intus* (*Psal. XLIV*). Sapiens enim non ut favorem sibi transitorium conciliet, sed ut conscientiam tantum ditet suam, opera virtutis exercet.

Et nomen quippe et meritum sapientis perderet, si pro hominum favore vel honore ad nihil utile laboraret. Ad quid enim utile est, quod nec corpori nec animæ prodesse quidquam potest? Nihil ergo prodesse sed non nihil obesse potest. Virtutem enim vel salutem, quam conferre non potest, auferre potest; et bonum, quod tribuere nequit, destruere plerumque consuevit. Plerique enim, qui noadum in virile et perfectum virtutis robur evaserunt, cum honoribus et favoribus excipiuntur humanis, ipsis delectari et gloriari incipiunt; et qui virtutis fruge florere videbantur, dum ipsam nutricem et matrem virtutum omnium humilitatem deserunt, arrogantiae aurigine percussi arefiunt. Nisi enim in humilitate perstiterit, ipsa se ipsam virtus interficit; quia dum mentem inflat, se ipsam necat: et dum in superbiam cor erigit, seipsam elationis gladio transfigit. Cum enim de virtutis conscientia mens inflatur, quidquid habere virtutis videbatur, enecatur.

Quare ergo desideres, quod utilitatis nihil, vanitatis vero plurimum afferre consuevit? Non ergo honoris vel laudis avidus sis, sed ad hoc tota aviditate moribus probis enitere, ut laude et honoribus dignus esse possis. Alterum enim horum vanitatis, alterum probitatis est: et sicut unum virtutem enervare et necare, sic aliud virtutem dare et conservare consuevit. Quicumque ergo virtutis iter incedens de promulganda fama, de nomine proferendo de honore adipiscendo cogitat, ipse profecto quam apprehendere nitetur, virtute se privat, et nisi totis viribus huic vanitati obstiterit, si quid habere se gratulabatur virtutis, amittit.

Quid ergo de miserimis his dicendum, qui non nisi ad oculum hominis et populares auras bene facere nesciunt, et relicto conscientiae thesauro de alienis præmia sermunculis concupiscunt? Hoc est rem maximi meriti vili pretio venalem portare, hoc est frustra et absque fructu laborare, hoc est virtutis opera, quibus vera et æterna bona emi poterant, pro vilissimis transitorii favoris nugis commutare.

CAP. XX. *Suggerit voluptates corporis non amare.*

Porro voluptates corporis non amare homini ratione vigenti et vel tenuiter sapienti per facile persuadendum arbitramur. Quis enim amet hominum molestissimam et infestissimam pestem hominum? Corpori namque et animæ contrariam, tam carni quam spiritui voluptatem constat esse inimicam. Quanti morbi, dolores, pestes quasi quidam nequitiae fructus voluptuosorum solent inuasci corpo-

ribus? menti vero, qua Deus nihil homini præstantius dedit, huic divino muneri ex imagine Dei relucenti nihil tam inimicum constat esse quam voluptatem. Siquidem voluptas consuetudine diuturna roborata, omne cordis exstinguit lumen, consilium impedit, intellectui tenebras offundit, mentis perstringit oculos, denique eos etiam, qui sapientes videbantur, infatuare consuevit. Dominante quippe libidine ingenium ipsum marcescere et hebescere necessè est; neque aliquis sapientiæ vel virtuti locus in regno voluptatis esse potest.

Novit, quisquis furia hujus stimulos expertus est dum tali laboraret insania, nihil se homine dignum, nihil sapientiæ vel virtuti consentaneum agere vel cogitare potuisse. Quare nihil tam delestabile quam voluptas, quæ hominem, ut ita dixerim, hominem exiit, et in jumentum sensum et appetitum convertit, quæ sapientiam, ingenium et intellectum, in quibus maxime dignitas constat humana, pervertit, evertit et exstinguit. Quis ergo hominum hanc humanæ dignitatis corruptelam procul a se abigere pro viribus non labore, qua certe per facile carebit in perpetuum, si ejus duntaxat deposuerit appetitum. Cupidis enim hujus lutulentæ pestis carere molestum videtur; non cupidis vero carere quam frui satis constat esse jucundius. Si habet hæc humani generis lues insanæ jucunditatis et sædæ delectationis aliquid, unde quasi esca in hamo posita ad modicum quidem sapiat, sed aculeo torquentis conscientiae hoc se volutabro sædantis fauces transfigat. Nam delectat quidem voluptas ad modicum, dulcis videtur ad momentum, sed relinquit diuturnum tristis pœnitentiæ et crudelis conscientiae statim subsequens tormentum.

Stultum est autem delectationem mox transitoriam attendere, et subsequentem mansuram amaritudinem non videre; appetere bonum, si tamen bonum est, quod præterit, et non cavere malum, quod finem nescit. Homo ergo, cui a Creatore concessum et jussum est, non solum aspiciere præsentia, sed etiam futura prospicere, fugiat ea, quæ falsa bona se simulant, ut vera mala adducant; fugiat ea, quæ facie quidem blanda, sed re ipsa prorsus execranda sunt: fugiat ea, quæ delectant ad modicum, et trahunt attrahentes se ad interitum sempiternum.

CAP. XXI. *Exhortatio auctoris.*

Istis itaque similibusque consiliis et exhortationibus continuis si maritum suum spiritum ratio docere et admonere non cœset, et in suo eum amore faciet perfectum, et æmulæ pellicisque suæ, sensualitatis scilicet, stulta et malesuada consilia, damnosa nimis et inutilia esse probabit. Ædificium quoque, quod ipsa manibus consepit suis, perpetua firmitate fundabit, quia omnia stabilitati ejus futura providebit, et omnia ei amovebit nocitura.

CAP. XXII. *De firmitate domus spiritualis.*

Hæc est ergo domus et ædificium, corporis, sensuum et mentis stabilitas, quod juxta ipsius assertionem veritatis nec pluviae descendentes, nec flus-

mina nec venti irruentes cadere faciunt, quia fundatum est supra firmam petram.

Quid enim pluvia nisi concupiscentia intelligitur, a qua quisque tentatur, quæ sensim rigorem fidei emollit, et in voluptatibus disfleure facit? Quid flumina, nisi omnium vitiorum torrens, ad movendam sive destruendam hanc virtuosæ stabilitatis domum conglobatus? Quid venti; nisi malignorum spirituum consilia perversa, quæ per sensualitatem sibi familiarem pedisequam spiritui hominis, quem pervertere moluntur, sine intermissione insibilant?

Irruentes ergo pluvix, flumina, venti in hæc vir-

tutum domum impingere possunt, quia omnium tentationum genera, universa vitiorum monstra electorum mentem vera et perfecta stabilitate suo creatori adhærentem pulsare vel tentare queant, sed movere vel nocere nequeunt, quia fundata est supra petram, id est veram fidem, spem et charitatem sui Creatoris, quam fidem, quam spem, quam charitatem gignit, nutrit et custodit in nobis a Deo nobis insitum donum divinum Deo simillimæ rationis.

Explicit liber de corporis, sensuum et mentis stabilitate in monasterio Tegernsee xiv. Kal. Decemb. anno 1444.

ANONYMI BENEDICTINI

Qui circa sæculum XII scripsit

DIALOGUS DE ESU VOLATILIIUM

Num is in Regula S. Benedicti cænobitis fortibus et sanis indultus sit.

(D. Bern. PEZIUS, *Thesaurus Anecd.*, t. II, parte II, col. 546.)

MONITUM.

Cum sanctissimus legislator noster Regule suæ capite 39, certum quemdam, qui a monachis suis perpetuo in cibo et potu servaretur, modum, et eduliorum genera vellet describere, his post quædam verbis est usus: *Carnium vero quadrupedum omnino ab omnibus abstinenceatur comestio, præter omnino debiles et ægrotos.* Quæ beati Benedicti sententia incredibile est, quantum a primis fere ordinis sui sæculis usque ad ætatem nostram opinionum diversitatem generaverit, aliis existimantibus, eò regulari decreto carnum: elummodo quadrupedum, non itidem bipedum et volatilium esu monachis interdici; aliis contra affirmantibus, omnium universe carnum comestionem ea monachis lege prohiberi. Rationes partium qui nosse desiderant, adeant amplissimum P. Edmundi Martene commentarium in Regulam S. Benedicti, ubi ad caput 39 ea de re cumulate disputat, et singula defensorum esus volatilium dicta recenset. Omnia co-recidunt: S. Benedictum non sine causa et ratione loco citato carnes quadrupedum expressisse, non quorumcumque animalium; itaque vescentem volatilibus S. Benedicto nequaquam adversari. Idem monachis in concilio Aquisgranensi Ludovico Pio imperatore indultam fuisse, Generalem cænobitarum consuetudinem et prælatorum dispensationem ejusmodi aucupium licitum fecisse. Denique *liquidum esse tam pisces quam volucres ex aquis procreatos habere corpora ejusdem naturæ, nec tantam vim humanis corporibus ad lascivendum carnes volatilium ministrare, quantum carnes terrestrium animalium, quæ cum nostris corporibus ejusdem naturæ sint*, ut ratiocinatur Petrus Abælardus *Exposit. in Hexam.* apud Martenum in *Thesaurio novo Anecdotorum* tom. V, col. 1388. Ilas omnes aliasque plures ratiunculas valide refellit auctor hujus dialogi, demonstratque nullum sanum et valentem cænobitam aut volatilibus vesci, aut sagina vici, quin Regule S. Benedicti prævaricator existat. Quod si cui nostri temporis cænobitæ displicuerit, eaque propter is parum prudenter a nobis factum censuerit, quod ejusmodi libellos protulerimus, in quibus receptissimi ætatis nostræ mores et vulgatissimæ consuetudines reprehendantur: is cogitet, nos nemini legem, ad quam vitam exigat, præscribere, sed ostendere tantummodo, qui sancti Dei homines de hujusmodi rebus existimaverint, voluisse. Superiorum erit expendere veterum dicta et momenta, quotidieque amplius conari, ut ea Regula, cui et ipsi et monachi sunt subjecti, non secundum laxas recentiorum interpretationes, sed secundum scita majorum et doctrina sanctitateque celeberrimorum hominum usum consuetudinemque servetur. Ad hæc semperne ad ollas carnum sedebimus, o boni? Semperne surdis veluti auribus adeo perspicua, et salubria sanctissimi Patris nostri decreta de abjiciendis carnibus præteribimus? Nullane spes supersit, in tanta necessariarum commodarumque rerum copia veterem tristissimamque carnibus abstinendi consuetudinem recuperandi? Licet nobis hoc loco verbis Venerabilis Petri, quanti viri! uti lib. vi, epist. 15 hujus capituli (39 Regule S. Benedicti) *prævaricatio qua ratione excusabitur? Qua causa sospes et integris viribus monachus carnis utens reus non esse monstrabitur? Dic, quæso, si quid habes, et [si] aliqua vera vel verisimilis ratio est, carnis tibi, si potes vindica. Non habes, non habes, inquam, ut æstimo, quid dicas; non habes plane, unde perjurii nævum, ne dicam, noram expurges: obviat Regula, contradicit justitia.* Hæc sanctissimus abbas Cluniacensis. Plura in hanc rem alio loco proferemus. Interim vel solus hic Dialogus, quem nunc publici juris facimus, viris accuratioris regularis observantiæ studiosis ad imitanda præclara veterum exempla sat stimuli addet. Eum ex codicibus mss. bibliothecæ Gemnicensis et Mellicensis trecentorum annorum damus. Alius insignis membraneus codex, ducentis circiter annis antiquior exstat in bibliotheca Gotwicensi, cum quo tamen ob triste incendium, quo totum monasterium conflagravit, et communem inde rerum perturbationem, nostram editionem conferre non licuit. Porro quis elegantius Opusculi auctori fuerit, divinare nohdam potuimus. Suspiciam sumus aliquandiu Honorium Augustodunensem esse, ut cui familiare fuerit, argumentum scriptiois dialogo exponere, in quo interroget *Discipulus, Magister* respondeat. Annueret etiam ætas hominis. Nam cum sub finem operis Gregorii VII, nullo autem loco Innocentii III, Honorii III, aut Gregorii IX, quorum de esu carnum constitutiones, auctori nostro perquam commode accidissent meminerit, vix dubitari potes,